

Туберкулёз

Туберкулез (лат. tuberculum – төмпешік), ескіше: құрт ауру,

көксау – адам мен

жануарларда болатын

созылмалы жұқпалы ауру.

Туберкулездің қоздырғышы –

микробактерияны (“Кох

таяқшасын”) неміс

микробиологы Р.Кох (1843 –

1910) ашты (1882).

Туберкулез микобактериялары

жіңішке, түзу не сәл иіліп

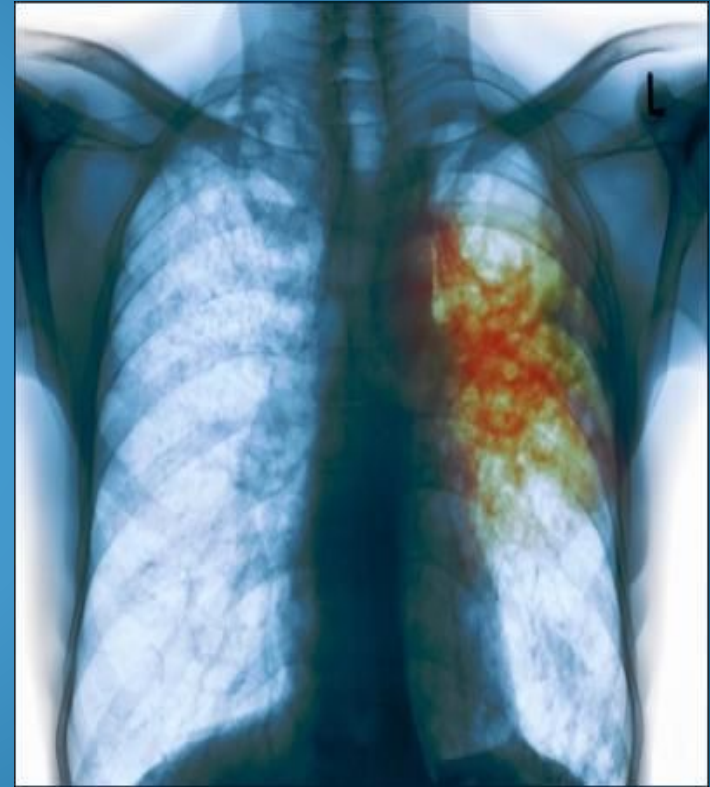
келген таяқшалар, ұзындығы

1 – 10, ені 0,2 – 0,6 мкм.

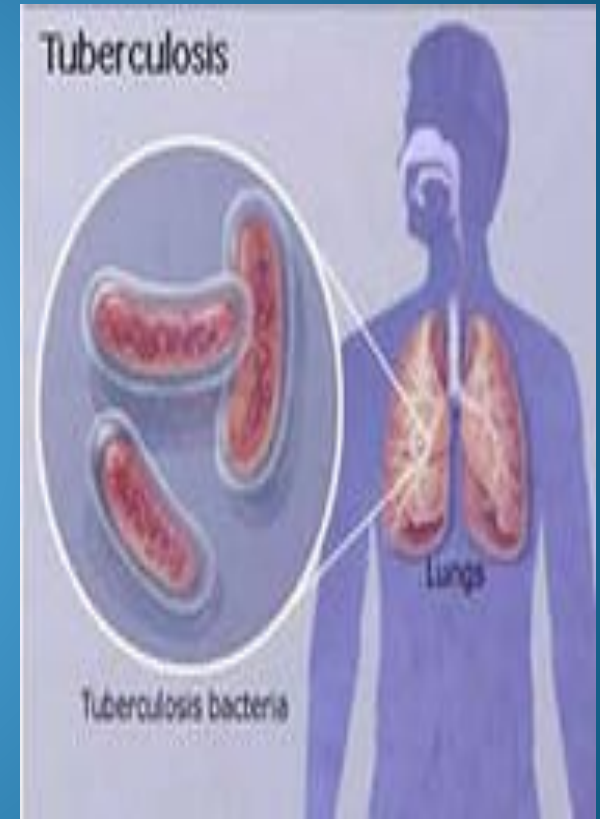
Туберкулез тарихы

Туберкулез ауруы көне заманнан белгілі. Ауру белгілері бұдан 7 мың жылдай бұрын неолит кезеңіндегі адам сүйегін зерттегенде табылған, біздің заманымыздан бұрын 3 – 2-мыңжылдықта египет мумияларынан анықталған. Туберкулездің клиникасы туралы алғашқы деректер 2 ғасырда өмір сүрген капнадокиялық дәрігер Аретейдің (Aretaios) еңбектерінде кездеседі. Одан кейін Гиппократ, Гален, т.б. ғалымдардың еңбектерінде де Туберкулез ауруы еске алынады. Бірақ олар Туберкулезді жұқпалы ауру қатарына жатқызбаған. Ал Әбу Әли ибн Сина өзінің “Дәрігерлік ғылымның каноны” деген еңбегінде Туберкулезді тұқым қуалайтын аурулар қатарына жатқызған. Туберкулездің жұқпалы ауру екенін бірінші рет италиялық ғалым Дж. Фракасторо (1478 – 1553) дәлелдеді.

Жұқпалы ауру

Жұқпалы аурудың тарайтын негізгі көзі – науқас адамнан түскен микробтары бар қақырық. Сау адамға ол негізінен Туберкулезбен ауырған адам түкірген қақырықтың ұсақ сұйық тамшылары арқылы не кепкен түйіршіктерін ауамен бірге жұтқанда; сирек жағдайда – Туберкулезбен ауырған үй жануарларының сүтін шикілей ішкенде, етін шала пісіріп жегенде жұғады. Организмге Туберкулез таяқшасының енуі ауруға себепші болғанымен, оның толық дамуы үшін жеткіліксіз. Адамдар Туберкулезбен бұрын науқастанып, организмнің иммунитеті төмендегенде, дұрыс қоректенбегенде (әсіресе мал өнімдерінің белоктары, витаминдер тапшы болғанда), санитарлық-гигиеналық жағдайлар дұрыс сақталмағанда, сондай-ақ аурумен ұзақ уақыт бойы араласқанда ауырады. Туберкулез көбінесе 3 жасқа дейінгі балаларда пайда болады, өйткені оларда ауруға қарсы иммунитет әлі де нашар дамыған, сондай-ақ жасөспірімдерде жыныстық жетілу кезеңінде пайда болады. Туберкулез негізінен тұқым қуаламайды. Туберкулезбен ауыратын адамдардың, әдетте, балалары ауру болып тумайды. Бірақ Туберкулезбен ауыратын ата-ана дер кезінде емделмесе, аурудан сақтану ережелерін дұрыс сақтамаса, дертті баласына жұқтырып, баланың Туберкулезбен ауруы мүмкін.

Туберкулез түрлері

Туберкулездің ашық және жабық түрлері болады. Ашық түрінде қақырықта Туберкулез таяқшалары болады, сондықтан Туберкулездің мұндай түрімен ауыратын адамдар өте қауіпті деп есептелінеді. Ал жабық түрінде қақырықта Туберкулез таяқшалары болмайды, бірақ дерт асқынатын болса, Туберкулездің мұндай түрімен ауыратын науқастар да ауру жұқтырады. Туберкулез таяқшалары әр түрлі органдарды, көбінесе өкпені зақымдайды. Аурудың біліну сипаты Туберкулездің түріне, науқастың жасына, организмнің жалпы жағдайына байланысты. Аурудың ортақ белгілері: дене қызуының көтерілуі, түнге қарай көп терлеушілік, ұйқының қашуы және тәбеттің нашарлауы. Науқас жүдеп, ашуланшақ келеді, жұмысқа қабілеті төмендейді. Туберкулез таяқшалары түскен жердің тінінде кішкентай төмпешіктер пайда болады. Адам организмі сауыға бастаса мұндай төмпешіктер жойылып кетеді. Кейде бұл төмпешіктердің сырты қатты затпен қоршалып, беріштенеді. Мұны некроз ошағы деп атайды. Адам организмі әлсіреп, некроз ошағына қолайлы жағдай туса, сол жерде каберна (қуыс) пайда болады. Осы қуыста Туберкулез таяқшалары дамып, кеңірдек арқылы өкпенің басқа бөліктерін зақымдайды. Мұндай науқастардың қақырығында микобактериялар мол болып, қақырыққа қан араласуы, тіпті қан кетуі де мүмкін.

ТУБЕРКУЛЕЗ НЕЛІКТЕН КАУІПТІ АУРУ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ?

*Жыл сайын 8,8 миллион адам
туберкулезбен аурады;*

*Ем қабылдамаған әрбір науқас
жылына 10 адамнан 15 адамға
дейін жұқтыруы мүмкін;*

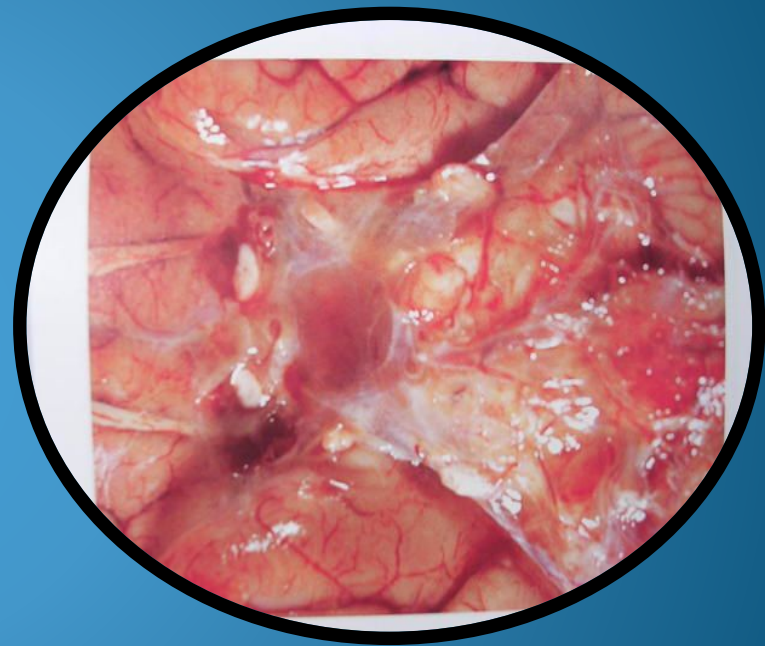
*Туберкулезге шалдыққандардың 75%
20-40 жас аралығындағы
адамдарды құрайды;*

*Оның салдарынан жыл сайын 2
миллионға жуық адам қайтыс
болады;*

*Ауруды жұқтырғандардың 5 -10%-
ында ғана ауру дамуы мүмкін.*

ТУБЕРКУЛЕЗДІ ЖҰҚТЫРУ ҚАЛАЙ ЖҮРЕДІ?

Туберкулез қоздырғыштары ауру адам сөйлегенде, жөтелгенде, оқығанда, түшкіргенде бактерия шығару арқылы ауаға тарайды. Ауаның жұтқан адамдарға бактерия жоғарғы тыныс алу жолдарына, өкпелеріне түседі. Осылайша туберкулезді жұқтыру жүреді.

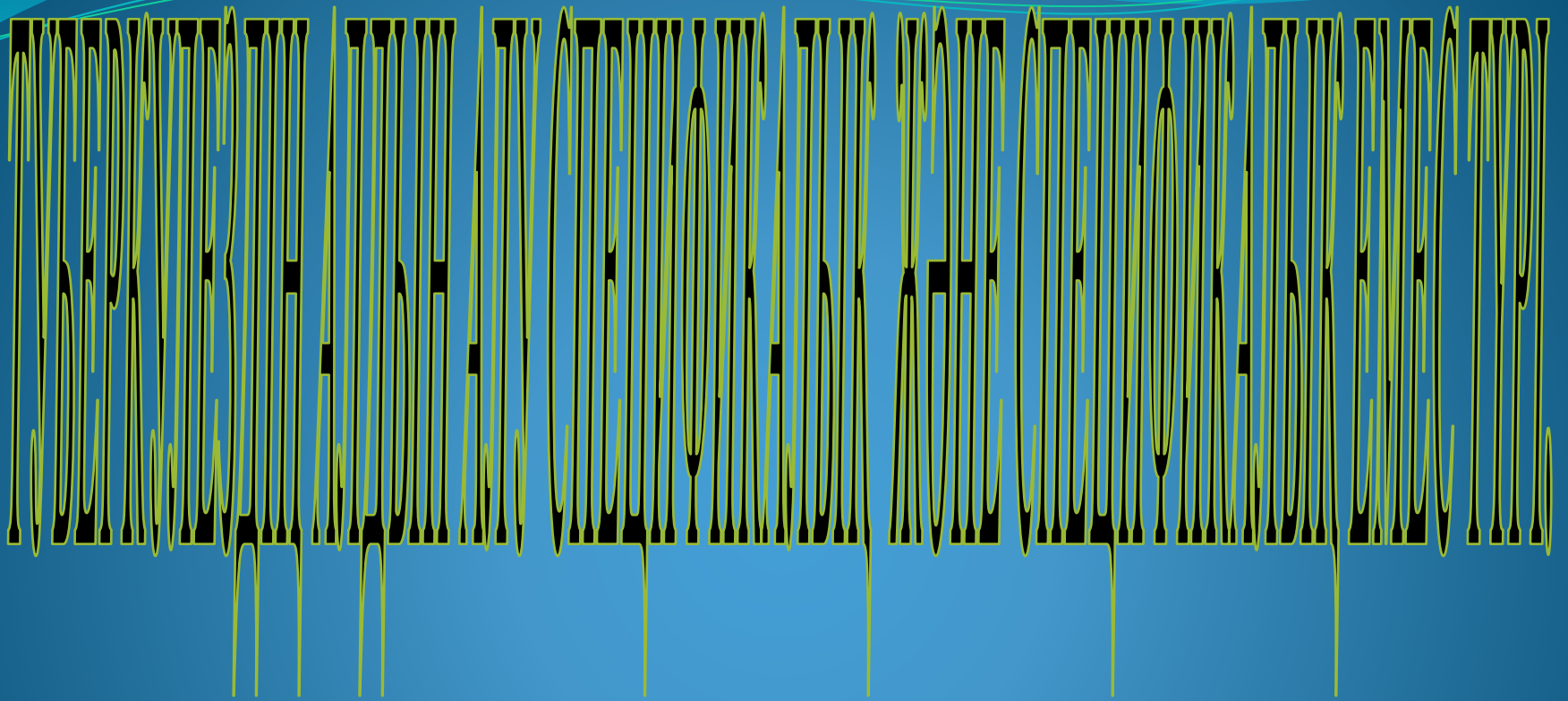
АУРУДЫҢ ДАМУЫНА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР:

*Іске қосатын фактор –
иммунитеттің әлсіреуі.*

*Толыққанды, үйлесімді
тамақтанбау.*

- ауыр аурулардың қатар жүруі
(АҚТҚ, қант диабеті, ойық
жара аурулары және
басқалары);*
- суық тигізу;*
- зиянды әдеттер;*
- созылмалы күйзелісті
жағдайлар.*

Спецификалық:

- вакцина және БЦЖ
ревакцинациясы

Спецификалық емес:

- салауатты өмір салт
- тиімді тамақтану;
- дене шынықтыру белсенділігі
- зиянды әдеттерден бас тарту.

Денсаулық сақтаудың статистикалық деректері бойынша кейінгі 10 жылда Қазақстандағы туберкулез ауруы көрсеткіші 54,9%-ға, ал өлім көрсеткіші 77,4%-ға төмендеген.

ҚазАқпарат -2002 жылдан бастап құрт ауруымен науқастану саны 100 мың адамға шаққанда 165,1 көрсеткішінен 2011 жылы 100 мың адамға шаққанда 86,8-ге дейін төмендеді. Яғни туберкулез ауруы көрсеткіші 47 пайызға кеміп отыр. Дегенмен де, қазіргі таңда бұл дертке шалдығу Қазақстанда жоғары деңгейде сақталуда. Сол себепті де құрт ауруының алдын алу және емдеу Қазақстан Республикасының 2011-2015 жылдарға арналған «Саламатты Қазақстан» денсаулық сақтау саласын дамыту бойынша мемлекеттік бағдарламасының басым бағыттарының бірі болып табылады. Бұл туралы Алматыда «Қазақстандағы құрт ауруына байланысты жағдайды өзгертуге не көмектесе алады: сарапшылардың пікірі» деген тақырыпта өткен баспасөз мәслихатында ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің Туберкулез мәселелері Ұлттық орталығының директоры Тілеухан Әбілдаев айтты.

Все права защищены.

Емі

Туберкулезге қарсы арнайы егу (БЦЖ) жүргізіледі, ол сәби дүниеге келгеннен 3 – 5 күннен кейін іске асырылады.

Ауруды емдеудің терапиялық, хирургиялық, т.б. әдістері табылып, күнделікті дәрігерлік жұмыста қолданылатын болды.

Санаторийлерде емделу өте пайдалы.

Қазақстанда Туберкулезге қарсы жұмысты Туберкулез мәселері ұлттық орталығы үйлестіріп отырады. Әрбір облыс орт-нда арнаулы диспансер, жергілікті жерлерде олардың бөлімшелері жұмыс істейді. Республика

Туберкулезге қарсы қажетті дәрі-дәрмекпен, емдеу орындары төсек-орынмен жеткілікті қамтамасыз етілген.

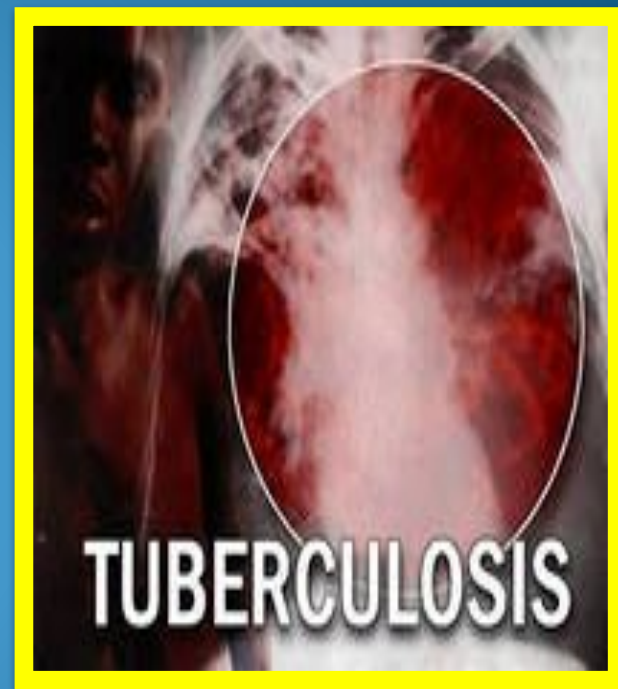

Рис. 3.39

Рис. 3.40

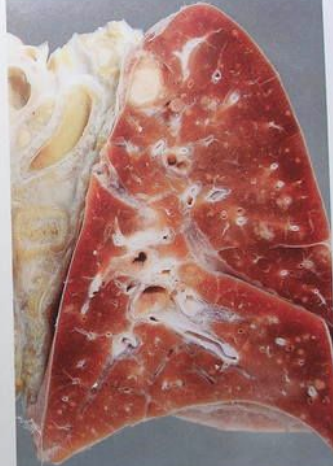

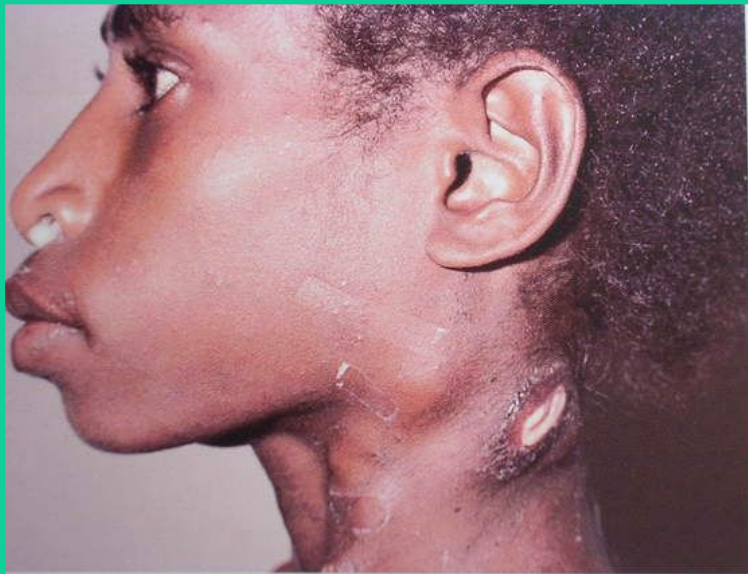
Рис. 3.41

3.44

Рис. 3.45

3.46

Рис. 7.14

0 cm 1

Рис. 7